OBZOR PRAEHISTORICKÝ

Orgán Společnosti československých praehistoriků v Praze.

ROČNÍK IX. ROK 1930-1935.

Avaři a Slované.

Historický úvod k ocenění hrobů s keszthelskou kulturou.

L. NIEDERLE.

1931.

Uherská archeologie nalézá se před novým řešením otázky hrobů, t. zv. keszthelské kultury z doby V—IX. století. Dříve je *J. Hampel* pokládal vesměs za sarmatské s příměsí turanských jezdců, dnes je mají uherští archeologové za hunské a avarské. A jistě právem.

Ale tím není ještě rozřešeno vše. Předně nejsou jasné poměry chronologické. Za druhé vidíme v hrobech těch značné somatologické míšení různých typů a potvrzuje-li nám historie, že vedle Hunů a Avarů žila současně v Uhrách od V. do IX. století řada jiných národů, i zbytků starých autochthonů i nových přistěhovalců, bude je nutno bráti také v úvahu. Co však nejvíce překvapuje v novém řešení je to, že se o Slovanech při něm opět téměř nemluví, s nimi se opět nepočítá. Výjimkou je, pokud vím, jen N. Fettich.

Chci nyní ukázati, že to není správné. Historie nám dokládá Slovany v Uhrách ve značné míře. Ukazuje na velkou symbiosu Slovanů s Huny i Avary, a co historie takto potvrzuje, nemůže býti bez ohlasu v archeologii. Omezím se však v této stati jen na historii, ponechávaje další vývody archeologické prof. *Eisnerovi*, jenž se věcí touto speciálně bude obírati při studiu pohřebiště z Nové Vsi pod Děvínem.

Maďarští historikové vůbec neradi mluví o existenci Slovanů v Uhrách před příchodem Maďarů, a není-li vyhnutí, zmenšují počet a význam těchto Slovanů. Někdy se tak děje i z důvodů politických. Nechci nyní tvrditi, že i na půdě archeologické zatlačuje Slovany důvod politický. Předpokládám, že tam spíše chybí dostatečná znalost historie slovanské. Proto sestavuji tento přehled historických událostí z pramenů, o jichž věrohodnosti není pochyby a který, doufám, ukáže, jak důležitým živlem byli v Uhrách Slované od V. století počínajíc. Nepůjdu dále do minulosti, ač i tam jsou stopy po Slovanech, neboť tyto stopy nejsou dostatečně zjevné a průkazné. Ale

od V. století, do něhož náležela okupace hunská, není již pro mne pochyby, že tu Slované vedle Hunů seděli z důvodů, které dále uvádím.

Koncem IV. století byla Pannonie a sousední zadunajské kraje národnostně velmi pomíšeny. V Pannonii vedle zbytků starých Illyrů (Breuci) a Gallů (Kotini) byly silné kolonie germánské (Naristi, Markomanni, Vandalové, Astingové, Skirové) a zbytek Karpů původu neznámého: mezi Dunajem a Tisou seděly zbytky Sarmatů a Kvadů, na Tise, Samoši, Köröši i Maroši Gepidové a Skirové, k jihu Burové a dále k východu Gotové vedle zbytků kmenů dáckých. Po bojích Římanů s Goty útočícími v letech 379—380 zůstala v Pannonii i část Golů a Gepidů.

Tak zhruba vypadala Pannonie a její okolí, když se v první polovici V. století dostala pod panství Hunů, kteří přišli k Dunaji po zatlačení Gotů z končin černomořských a karpatských.[1]) V polovině V. století ovládal hunský chán Attila, spojiv různá menší knížectví, nejen vlastní nížinu uherskou, ale i země dále rozložené a počal ohrožovat samu říši římskou.

V tu dobu vypravil k němu císař Theodosius pod vedením Maximina poselství, v němž byl rhetor Priskos z Pania v Thrakii, a ten do své historie byzantské zapsal zprávu, že poslové, přišedše do vnitra země Hunům poddané, setkali se po vsích s lidem, jenž pil nápoj μέδος zvaný.[2]) A v téže době dostal historik VI. století Jordanis druhou zprávu, že nad hrobem Attilovým vystrojena byla velká hostina posmrtná strava (straba) zvaná: „stravam super tumulum eius, quam appellant ipsi, ingenti comessatione concelebrant.[3])

Jak první, tak i druhé slovo je původu slovanského, značíc sl. med a sl. stravu — hostinu pohřební a obě slova ukazují, že vedle Hunů a Germánů[4]) seděli v střední nížině uherské i Slované. Počet jich nemohl býti nepatrný, když římský zpravodaj dověděl se o pohřební hostině Attilově se slovanským výrazem — strava.

V polovině VI. století zapsal týž Jordanis (Get. V. 30), že v tu dobu (nebo před ní) od pramenů Visly k jihu až po město Novietunum a bařiny při vtoku ř. Mursy do Dunaje seděla část nesmírného národa Venetů — — Slovanů: per immensa spatia Venetharum natio populosa consedit, quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense

[1]) Jádro Hunů bylo u Pontu ještě r. 412 (poselství Olympiodorovo frg. 18).

[2]) Priskos 8. Srv. SS. II. 135. (Své Slov. Starožitnosti cituji zde zkratkou SS.).

[3]) Jordanis Get. 258. K podanému výkladu slova strava srv. SS. II. 136.

[4]) Srv. Jordanis 226 (srv. i 186): Hunni cum diversis subditis nationibus. Priskos l. c. mluví také o „Skythech" bydlících ve vsích v zemi Attilově, kteří se vedle své barbarské řeči snadno učili i latinsky, gotsky a hunsky. Nebyli to tedy ani Germani, ani Hunové; ale nechci tvrditi, že to musili býti Slované, poněvadž tam žily i zlomky jiných národů. Vlastní Huny zove Priskos také Skythy, ale „královskými".

et laco qui appellatur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur.

Z této naprosto věrohodné zprávy vidíme, že v polovině VI. stol. měli Slované při nejmenším okupovaný celý levý břeh Dunaje od ústí Moravy až po ústí Sávy, a ovšem i dále na východě ve Valašsku a Bessarabii, jak ostatně je zřejmo i ze starších zápisů mapy Peutingerské,[5]) i ze zpráv doby nejbližší. Pak máme o existenci Slovanů při středním Dunaji (ovšem vedle Gotů, Gepidů a Langobardů přišlých r. 526) několik zmínek u Prokopia k letům 548—549, kdy se Slované účastnili již ve velkém množství pod vedením Langobarda Ildiga bojů v Italii.[6])

Zatím se hunské panství smrtí Attilovou rozpadlo, ale Hunové tu zůstali, neboť se připomínají v letech 540, 545, 558—559, 562, 569 za útoků, které spolu se Slovany podnikali na Balkán.[7])

Za takovýchto ethnografických poměrů objevili se Avaři, jejichž první poselství přišlo do Cařihradu r. 558 a kteří brzy po tom rozložili sídla svá po rovinách a stepích středouherských, kde si podmanili všechny tam usazené starší kmeny. Do nejužšího styku dostali se s Gepidy a Slovany. Zprvu byli soustředěni u dolní Sávy a Tisy, později v Pannonii, ale mimo to seděli i mezi Dunajem a Tisou vedle Gepidů a na západě pronikali do údolí alpských a ovšem i do nížiny rakouské a možná i do jižní Moravy.[8]) Později bylo střediště Avarů v severní Pannonii mezi Vídeňským lesem (hlavně za Rábou) a Blatnem, kde byl kraj speciálně zván Avarií nebo také Hunií.[9]) A všude tam natrefili především Slovany, kteří se dostali nejen pod vládu avarskou jako poddaný lid, nýbrž patrně i do těsné symbiosy s Avary. Žili ve vsích vedle osad avarských, poskytovali jim ženy, konali jim práce zemědělské a řemeslné, stavěli příbytky, ohrady i lodě, a zejména konali stálé služby vojenské spolu s pluky avarskými. Máme

[5]) Tam jsou zapsáni v Dacii Venadi Sarmatae a při Dněstru Venedi; zápis náleží konci III. století. Srv. SS. II. 123.

[6]) SS. II. 114—117, 197.

[7]) SS. II. 196—200.

[8]) Do Moravy a do Čech zasáhlo sice panství avarské občasnými nájezdy udržované, ale dosud není dokladů archeologických, že by se tu byli i usadili, jak stále někteří soudí (Mikkola, Preidel). Výjimkou bude snad jihomoravská nížina spojena s podunajskou. Aspoň I. Červinka ohlásil v poslední dobu nové nálezy od Dol. Dunajovic, které svým rázem ukazují na Avary. Ale srv., co dím zde dále na str. 7.

[9]) Srv. Ann. Einhardi, Ann. regni Francorum, Ann. Laur. k r. 796 (viz SS. II. 321). Dále srv. Karlovu listinu z r. 811: Avaria ubi Bielaha fluvius Danubium ingreditur; Ludvíkovu z r. 832: in provincia Avarorum id est locum ubi antiquitus castrum fuit qui dicitur Herilungoburg cum reliquis adiacentibus in circuitu quarum terminia sunt ab eo loco, ubi Erlafa in Danubium cadit; Ludvíkovu z r. 833: in provincia Avarorum in loco qui dicitur Litaha super fontem; a listinu Otty II. z r. 979: in terra quondam Avarorum iuxta fluviolum Erlaffa. Na hranicích bylo hradiště Cumeoberg u Tulnu a jiné u dolní Chuby; r. 791 Enže jmenována hranicí (Ann. Einh. 791). Nově psal o této Avarii *Fr. Robenek* v Hlídce 1931 (otisk str. 59).

známou zprávu Fredegarovu o tomto spolužití a sloužení[10]) a zprávu tu potvrzuje i značná řada dalších historických dokladů, v nichž se stále objevují Avaři a Slované pohromadě, nejvíce ovšem ve spolku válečném, který již sám sebou vedl k tomu, aby to, co vyznačovalo ve válečnictví Avara, přecházelo i na spolubojovníka slovanského.

Do roku 626, v němž se Avaři spolu se Slovany naposled a nešťastně bili před Cařihradem, a kdy také krátce před tím Samo na západě zbavil Slovany jha avarského, — to byly první dvě velké rány pro panství avarské — máme tyto zprávy o součinnosti obou národů.

R. 563 objevili se Avaři v Uhrách, vedouce s sebou pravděpodobně zástupy východních Dúlěbů a usadili se zprvu, jak bylo výše řečeno, v jižní Pannonii při Sávě kolem Sirmia, kde se dostali hned do styku jednak s Gepidy u Tisy a s Langobardy v Pannonii, jednak se Slovany rozsazenými tam i ve středu Uher. Také se dovídáme o jednání Avarů se slovanským knížetem Daurentou ve Valašsku; Avaři žádali, aby se také podrobil a když neposlechl, útočili Avaři na valašské Slovany v letech 578—580 tak dlouho, až je přinutili k poplatkům.[11])

Brzy po příchodu Avarů následovala porážka, kterou způsobili Gepidům r. 567 a s ní spojený odchod Langobardů do Italie roku následujícího. Tím se Avarům otevřela vyprázdněná Pannonie, ale přes to zůstali stále ještě soustředěni kolem Sirmia, jehož se chtěli za každou cenu zmocniti. Té doby započaly jejich velké, opětovné útoky proti říši římské na Balkán, při nichž je stále provázeli Slované.

Velmi těžká a chronologicky komplikovaná jest otázka prvních avarsko-slovanských vpádů na Balkán, do Thrakie a do Řecka, jež jsem ve svých Slov. Starožitnostech umístil do let 578—584 a jež se opakovaly ještě v letech 587—589.[12]) Nehledíc však k detailům sporné chronologie, prameny, jež o nich podávají zprávy, mluví jedny o Slovanech, druhé o Avarech, třetí o obou, tak že je zřejmo, že se útoků těch, směřujících do Řecka a Makedonie účastnili oba národové, Avaři patrně jako podněcovatelé a vůdci, Slované jako massa bojovníků, která z části zůstávala na Balkáně, zatím co se Avaři vraceli na sever.

Vedle toho hlásí se současně i z jiných stran podobné společenství.

Předně od r. 580 obnovovali Avaři za pomoci zástupců a lodí slovanských častěji útoky na Sirmium a Singidunum, mezi nimiž v letech 584—5 a 593—4 střídaly se další Avary podnícené výboje Slovanů do východního Balkánu až k Velké zdi cařihradské, výboje spojené s neustá-

---

[10]) Fredegar IV. 48. Srv. mé SS. II. 322, 341.

[11]) Menander 48, 63, 64. Srv. SS. II. 204.

[12]) Srv. podrobné doklady v SS. II. 205—216.

lým zápasem s vojsky římskými, na jehož konci generál Priskos vrátil chakanovi 5000 zajatých barbarů, patrně Slovanů.[13]) Rovněž na druhé západní straně Slované podněcováni od Avarů útočili r. 592 nebo 593 na Bavory, pak znovu po letech (r. 596) bojovali s Avary proti Thassilovi,[14]) a r. 592, 597—8, 600 objevili se v Istrii a Dalmacii a jiné avarsko-slovanské zástupy r. 597 před Soluní.[15]) Autor demetriovské legendy praví při té příležitosti, že chakan poslal na Soluň na 100.000 Slovanů, poněvadž mu celý slovanský národ byl poddán. (ὑπέκειντο γὰρ αὐτῷ τὸ ἔθνος ἅπαν.)

R. 600—601 rozpředla se válka nad jiné zajímavá a důležitá, v níž se po prvé římská vojska Priskem vedená domohla velkých vítězství, — a to v samé zemi avarské. V několika bitvách u Singiduna a dolní Tisy padlo podle zpráv celkem na 60.000 mužů z chakanova vojska a 17.000 dalších bylo zajato. Z těchto bylo však jen 3000 pravých Avarů; 8000 bylo Slovanů a 6000 jiných barbarů.[16]) Čísla tato ukazují názorně složení avarských vojsk a zejména sílu slovanského živlu vedle vlastních Avarů. Slovanů bylo k polovině. I o padlých podotýká Theofylaktos, že byla mezi nimi πλείστη ἀπόμοιρα Σκλαβηνῶν [17]) To jsou zprávy nad míru důležité pro objasnění poměru Slovanů k Avarům.

Další jsou i ze VII. století od konce r. 602.[18]) Mezi léta 602 a 640 náležejí nové vpády do Dalmacie a Istrie spojené s dobytím Salony[19]); r. 603 poslali Avaři zástupy Slovanů, zajisté dobře vyzbrojených, do severní Italie na pomoc langobardskému Agilulfovi, když obléhal Cremonu[20]) a r. 611 zpustošili Avaři a Skythové (t. j. Slované) provincii Europu.[21])

Zatím se však přiblížily i první velké otřesy moci avarské. Ještě kolem r. 620 stopujeme nadvládu avarskou nad Slovany v Alpách[22]) a dvě léta potom připomíná se nový útok Avarů a Slovanů na Balkán,[23]) ale již

---

[13]) Theofylaktos I. 7. III. 4. VI. 3—11, Theofanes ed. Boor 254, 268, 270 sl. atd. Srv. SS. II. 209, 218—219.

[14]) Paulus Diacon IV. 7, 10. (Srv. i 11.)

[15]) Theofylaktos VII. 12, Theofanes 277, Paulus IV. 24. 40. listy Řehoře I. (Rački Doc. 239. 255, 258) a leg. Demetr. l. c. 8—15 (Tougard Hist. prof. 91). Srv. SS. II. 220—224, 228.

[16]) Theofylaktos VIII. 1—4, Theofanes 281 sl., Anast. 173 sl. Srv. SS. II. 221.

[17]) l. c. VIII. 3.

[18]) Srv. též, jak autor II. Demetriovské legendy připomíná spoluobčanům jak za doby Herakliovy provincie evropské byly zpustošeny od Avarů a Slovanů (Tougard Hist. prof. 186. Srv. SS. II. 229 a 230).

[19]) Srv. sporná data o tom v SS. II. 177, 224 a Paul Diacon IV. 24 (25).

[20]) Paulus IV. 28.

[21]) Srv. Theofanes 300—303, Zonaras XIV. 15 atd. (SS. II. 230, pozn. 1).

[22]) Paulus IV. 37 (SS. II. 341).

[23]) Nikef. Brev. ed. Boor 15. Také r. 618/9 byli patrně s Avary Slované (SS. II. 230).

r. 623 propukla proti Avarům vzpoura mládeže zplozené ze slovanských žen a v zápětí jejím vítězný odboj Samův, jímž byli Avaři donuceni zříci se panství nad Slovany v Čechách, na Moravě a v Alpách.[24]) Všechny tyto země byly na dále Avarů prosty — pokud tam dříve vůbec seděli, — a zůstali v nich jenom Slované pod vlastními knížaty. A jelikož pak Avaři podnikli r. 626 za pomoci mnohých odjinud vzatých Slovanů ještě velký útok na Cařihrad (Slované lehce odění útočili v prvním šiku, těžce odění v druhém a na lodích), který se naprosto nezdařil a útočícím vynesl převeliké ztráty,[25]) končí tímto náhlým oslabením, k němuž se v letech 635 až 641 připojil ještě odboj bulharského Kuvrata, první velká perioda avarské moci a slávy. To, co následuje po r. 626, je už jen perioda úpadku[26]) a v VIII. století i konečného zániku.

Po boji korutanského knížete Boruta s Avary r. 745,[27]) upadalo valem panství avarské v Uhrách a také zprávy o společných výpravách slovensko-avarských nadobro přestávají. Na konec vznikly velké boje s Karlem v letech 791—799 a ty zničily Avary nadobro. Jejich hlavní koncentrace v Pannonii a mezi Dunajem a Tisou byly proměněny v pustiny a národ pobit nebo rozehnán.[28]) Část se uchýlila za Tisu,[29]) část zbyla v Lice v sev. Dalmacii,[30]) část někde v Pannonii vedle Slovanů.[31]) Ale byly to jen slabé zbytky bývalé moci. Už r. 805 avarský chakan, jehož dříve „celý slovanský národ poslouchal" obrací se s prosbou k císaři, aby mu vykázal nová lepší sídla mezi Sabarií a Carnuntem, poněvadž jej Slované v dosavadních utiskují.[32]) Potom se připomínají ještě další rozbroje mezi těmito Slovany a Avary k r. 811,[33]) připomíná se poselství Avarů na sněm frankfurtský r. 822[34]) a

---

[24]) Fredegar IV. 48, 68, Conv. Bag. et Car. 4.

[25]) Nikef. Brev. ed. Boor 17, Theofanes ed. Boor 315, Anastasius ed. Boor 195, Leo Gram. ed. Bonn 151, Michal Syr. XI. 3, Barhebraeus ed. Bruns II. 99, Chron. pasch. ed. Bonn 716, Georg. Pisides v. 197 a 409, Anon. u Maie Bibl. nova patrum VI. 428, atd. Srv. SS. II. 230.

[26]) Do první polovice VII. stol. (mezi léta 623—641) a snad i do druhé připadá ještě řada zmínek o nových útocích Avarů a Slovanů na Soluň v druhé legendě o sv. Demetriu (Tougard Hist. prof. 186). Srv. o tom podrobněji v SS. II. 229, 234—236. Datování je velmi sporné. K jednomu útoku vyzvali Slované makedonští avarského chakana na pomoc (Tougard Hist. § 46).

[27]) Conv. Bag. 4.

[28]) Srv. co praví Einhard Vita Caroli 13: vacua Pannonia et locus in quo regia Kagani erat ita desertus ut ne vestigium quidem in eo humanae habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunnorum nobilitas periit, tota gloria decidit. Srv. Mon. Sang. II. 1. Také Regino k r. 889 zaznamenává Avarum solitudines v sev. Pannonii (SS. II. 323).

[29]) Ann. Einh. 796.

[30]) Const. Porf. de adm. imp. 30.

[31]) Srv. Conv. Bag. 6: populus qui remansit de Hunis et Sclavis in illis partibus (k r. 796). Srv. i Conv. Bag. 3.

[32]) Ann. regni Fr. 805.

[33]) Ann. regni Fr., Ann. Fuld. 811.

[34]) Ann. regni Fr. 822.

za krátko čteme poslední zmínky o pokřestěných Avarech vedle Moravanů v listině Eugenia II., datované k r. 824, jež je však falsum X. století[35]) a v Conversio Bag. 3. Když přišli Maďaři, není však o těchto Avarech ani slechu, jen o malém zbytku jich v severní Dalmacii zmiňuje se císař Konstantin, jak jsem výše uvedl. Podle Regina Maďaři, když přišli a proběhli Pannonii, našli v ní jen solitudines Avarum.[36])

Po tom všem, co zde bylo pověděno, nemůže býti pochyby, že Slované byli v VI.—VIII. století v avarské říši živlem velmi početným a žijíce pohromadě s Avary, vedle jejich hringů, — že se dostali do těsné symbiosy s nimi, tak těsné, že v upomínce Řeků splynuli později v jeden národ. *Ἔθνη Σκλαβινικὰ ἅτινα καὶ Ἄβαροι ἐκαλοῦντο, — Σκλάβοι οἱ καὶ Ἄβαροι καλούμενοι, — Σκλάβοι οἱ Ἄβαροι* — čteme u císaře Konstantina.[37]) Proto také za bojů na Balkáně i tam, kde prameny hovoří jen o Avarech, — smíme předpokládati, že s nimi byli Slované. Poučný je na př. Theofylaktos ve výše uvedených zprávách o bojích r. 601. Mluví zprvu jen o Avarech, ale potom se mezi padlými a zajatými objeví tisíce Gepidů a ještě více Slovanů.[38])

Jestliže se nyní pohřebiště, která v středních Uhrách a hlavně v západních náležejí VI.—VIII. století, dávají Avarům, nebo se nanejvýš vztahují i na zbytky Hunů nebo Germánů, ale o Slovanech se při tom mlčí, je to postup, který se naprosto nesrovnává se závěrem historickým. Není možno potlačovati Slovany vedle Avarů archeologicky, když nám je historie na místě tom tak určitě, přesně a početně dokládá.

Tato symbiosa obou národů neprojevovala se zajisté jen tím, že Avaři Slovany ovládali, nutíce je k zemědělským pracím a výkonům válečným, nebo tím, že jich Slované byli poslušni, nýbrž i tím, že oba národové žili v tak úzkém styku rodinném, hospodářském a válečném, že na sebe vzájemně působili. Čteme-li r. 626, že po boku Avarů bojovali Slované v lehké i těžké výzbroji, je zřejmo, že rozdíl ve válečné výzbroji nemohl býti velký mezi Avarem a Slovanem útočícím na Balkán, byl-li vůbec jaký v pozdější době VII. a VIII. století. Při jedné výpravě Slovanů do Thrakie čteme u Theofana výslovně, že chakan avarský vyzbrojil k ní kmeny slovanské.[39]) Soudím tedy, že Slované převzali leccos do výzbroje mužské a koň-

---

35) Cod. d. Boh. (ed. *Friedrich*) I. 333. Zde čteme: Tutundo ac Moimaro ducibus plebis Hunniae, quae et Avaria dicitur ac Moraviae.

36) Regino k r. 889.

37) Konst. Porf. De adm. imp. 29. 30. Srv. též Kedrena k r. 757. Srv. SS. II. 176. Pletení Avarů a Slovanů můžeme ostatně pozorovati už ve zprávách starších (SS. II. 209—215).

38) Srv. výše str. 5.

39) Theofanes ed. Boor 254: *Χαγάνος τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη κατὰ τῆς Θράκης ἐξώπλισεν.*

ské, leccos do kroje a do výzdoby mužů i žen. I převzetí esovitých záušnic z keszthelské kultury pokládal bych dnes za možné. Ovšem také Avaři přijali leccos od Slovanů, na př. keramiku.

Takový je obraz historický a obrátíme-li se k archeologii, nemůže býti pochyby, že se i tam slovansko-avarská symbiosa musí projeviti hřbitovy se společným inventářem bytovým, válečným, i okrasným. Proto, maje vše na paměti, soudím, že mezi nálezy s keszthelskou kulturou patří i hroby slovanské a není vyloučeno, že v územích Slovany obsazených mohou býti i celá pohřebiště slovanská, přes to, že jsou v nich věci rázu keszthelského.[40]) Tak jako je tomu v hrobech gepidských. Ovšem přesně je rozpoznat a vyzvednout z velké řady středouherských nálezů, bude teprve prací nejbližších let. Uherským archeologům otevírá se tu pole široké, nesnadné, ale vděčné. Ve slovanských hrobech je patrně méně charakteristických domácích příznaků, než je na př. v gepidských, kde zřejmě pronikají živly germánské, ale přece se najdou. Ovšem bude i méně věcí keszthelských a vůbec méně bohatství. Slované sami měli v té době kulturu chudší.

Konečně musím podotknouti, že bychom ovšem čekali u Slovanů hroby žárové, neboť spalování bylo u pohanských Slovanů obvyklé.[41]) Ale zde v Alpách a v Pannonii podlehli Slované, usazení mezi Avary, Gepidy, Goty a koloniemi římskými, dříve vlivu inhumace a počali brzy pochovávati.[42]) Také byli již v VII. a VIII. století křestěni.[43])

II.

Jedna věc zasluhuje ještě zvláštní zmínky.

Podle zprávy Fredegarovy sloužili Slované Avarům obyčejně jako vojsko pěší, — „úderné“ bychom řekli dnes, — které stávalo obyčejně v první řadě proti nepříteli a nejvíce podléhalo protiútokům. To potvrzují i některé zprávy historické, na př. o dobývání Cařihradu r. 626, kde Slované tvořili dva pěší šiky. Vedle toho čteme také, že Slované stavěli Avarům lodě a vedli na nich boje na Sávě i na moři před Soluní a Cařihradem.[44]) Avaři zajisté sami, jako před nimi Sarmaté nebo Hunové a po nich jiní nomadští národové, bojovali především na koních.[45])

---

[40]) Celá také proto, že se mi zdá podivným míchání pohřbů avarských a slovanských na jednom pohřebišti. Otroci nebývali pochováváni na hřbitovech vedle hrobů pánů (srv. Fadlán u Harkavého Сказ. 96).

[41]) Srv. Rukověť sl. arch. (Pr. 1931) 51.

[42]) Pohřebiště u Nové Vsi má doklady tohoto přechodu.

[43]) Srv. SS. II. 344.

[44]) Srv. ŽS. III. 448.

[45]) Při výpravě Avarů proti valašským Slovanům za Tiberia, uvádí Menander počet 60.000 jezdců (cap. 16, p. 404).

Nicméně by bylo chybou, kdybychom se domnívali, že Slované vůbec neupotřebovali koní v hospodářství a ve válce a že tedy každý jezdecký hrob v Uhrách je výhradně nomadský a neslovanský, jak je obvyklé mínění. Při úzké symbiose, již jsem právě vyložil, je už samo sebou na jevě, že se Slované, kteří původně bojovali pěšky, dostali i ke koním, do jízdy a že zejména lépe situovaní náčelníci a vůbec předáci slovanští měli koně a jich užívali ve válce. Kůň v hrobě není nikterak jen příznakem Avara a dokladem, že hrob je pouze avarský.[46]

Máme pro to doklady archeologické a historické, a to i z končin podunajských a alpských, kde jsem spolužití Slovanů a Avarů právě vyložil. Odjinud ze Slovanstva mohl bych uvésti ještě více dokladů o chovu a užívání koní, ale ty doklady ostavím zde stranou[47] a omezím se jen na bývalou říši avarskou a z ní vyšlé Slovany podunajské nebo balkánské. Odtud máme předně zprávu k r. 537 o jízdném vojsku Valerianově skládajícím se z Hunů, Slovanů a Antů[48] a dále zprávu Jana Efesského a Michala Syrského o stádech koní u Slovanů obsadivších Řecko.[49] Také vpády „getských" jezdců do Makedonie a Illyrie r. 517 a 530 lze spojiti pouze se Slovany, neboť se jim v VI. století dávalo podle svědectví Theofylaktova jméno starých Getů.[51] Ostatně týž Theofylaktos zmiňuje se sám dvakráte o Slovanech bojujících na koních[52] a současně i autor legendy o sv. Demetriu.[53]

Z X. století zaznamenal pak Ibráhim ibn Jaʿkúb, že v Praze byly znamenité dílny na koňské postroje[54] a císař Konstantin dokládá, že Chorvaté a Srbové měli velká vojska jízdní, třebas bychom nemohli čísla jím uvedená bráti doslovně.[55] S tím souvisí i zpráva Masʿúdího, že Srbové své koně spalovali.[56] Je tedy dokladů historických ze starší doby dosti.

Archeologické doklady nesporné jsou ovšem teprve z doby pozdější. Vidíme totiž, že v hrobech nesporně slovanských z IX.—XI. století objevují se dosti hojně ostruhy, jedna nebo dvě.[57] Názorný příklad poskytuje řada

---

[46]) Ostatně i v pohřebištích cele za avarské pokládaných bývají jezdecké hroby řídké. Srv. Hampel Alt. I. 22.

[47]) Viz podrobnosti v mém ŽS. I. 259 sl., III. 132, 483.

[48]) Prokopios I. 27.

[49]) Jan VI. 25, Michal X. 18. Srv. SS. II. 207, III. 483.

[51]) Theofylaktos VII. 2 (srv. i VI. 2) praví, že jméno Getů bylo starší jméno Slovanů, a III. 4 dí: *τὸ δὲ Γέτικον ταὐτὸν δ' εἰπεῖν αἳ τῶν Σκλαβηνῶν ἀγέλαι.*

[52]) L. c. VI. 7, VII. 4.

[53]) Tougard Hist. prof. str. 131. Text se patrně vztahuje i na Slovany. Srv. též, jak česká kněžka, která r. 871 jela na Moravu, měla ve svém průvodu 644 koní (Ann. Fuld. 871).

[54]) Ibráhim III. 1. 4, ed. Westberg 53.

[55]) Konst. Porf. De adm. 31.

[56]) Harkavi Сказ. 136, Marquart Streifzüge 102, 106.

[57]) O nich srv. v ŽS. III. 597.

moravských hrobů předvedená I. Červinkou.[58]) Z výkopů jeho je ostatně zřejmo, že i na Děvíně byl v IX. století značný chov koní.[59]) A ten se tam jistě neobjevil náhle, teprve v IX. století.

Je tedy dosti dokladů historických, abychom vedle obyčejných hrobů i takové, v nichž se objevují bojovníci s koňmi, pokládati směli za slovanské. Na to bych zejména kladl váhu tam, kde běží o hroby v území Slovany obsazeném, na př. v Nové vsi děvínské na Slovensku.

Ale i v samé Pannonii seděli Slované vedle Avarů, jak již z uvedených pramenů zřejmo. Na to se nesmí zapomínat. Hlavně nám je tu dokládá Conversio Bagoariorum et Carantanorum (6) před r. 796[60]) a potom annály regni Francorum k r. 827, 811, 805 a annály fuldské k r. 827, 884.[61]) Měli tam patrně i své vlastní hřbitovy.

Les Avars et les Slaves

Introduction à l'étude des tombeaux contenant la civilisation de Keszthely.

L'auteur montre par les faits historiques qu'au courrant des VI.—VIII. siècles la symbiose des Avars avec les Slaves sur le Danube était très efficace et très étroite surtout dans la domaine de la vie guerrière. On doit alors supposer, que les Slaves ont beaucoup emprunté aux Avars de l'équipement et de la parure et on ne peut pas un tombeau ou même un cimetière dans lequel se trouvent des objets du style de Keszthely designer comme avare, surtout quand il s'agit des pays habités par les Slaves. Aussi les tombeaux avec les chevaux inhumés ne sont pas nécessairement avares, car les Slaves danubiens ont bien connu et practiqué l'équitation (selon les documents historiques).

[58]) *Červinka*, Slované na Moravě 219 a tab. I. násl.
[59]) *Červinka*, Děvín 31 sl.
[60]) Srv. též Conversio 10. 11. (SS. II. 364) pro IX. stol.
[61]) Srv. SS. II. 345, pozn. 6.